

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczym Jana Kochanowskiego
w Kielcach (Polska)
Університет «Petre Andrei» м. Яси (Румунія)
Академічне товариство ім. М. Балудянського
м. Кошице (Словацька Республіка)
Асоціація перспективних досліджень та вищої освіти «Схід-Захід»
Спільний Проект ЄС/ПРООН
«Місцевий розвиток орієнтований на громаду»

*СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ*

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
III Міжнародної науково-практичної конференції**

20-22 травня 2015 року

Частина II

Вінниця 2015

Н.Н. Бычков, к.филос.н. Вінницький торгово-економічний інститут КНТЕУ О ХАРАКТЕРЕ ВЗАИМОСВЯЗИ ЛИЧНЫХ И ОБЩЕСТВЕННЫХ ИНТЕРЕСОВ В РАЗВИВАЮЩЕМСЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ.....	355
Т.В. Ворожцова, асистент Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	367
А.М. Гаврилюк, ст. викладач Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ О.В. Чешковська, арбітражний-керуючий ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА У КРАЇНАХ З РОЗВИНЕНОЮ РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ (НА ПРИКЛАДІ АВСТРАЛІЇ ТА КАНАДИ).....	374
А. С. Киричук, к.пед.н. Д. С. Данилюк, здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ СТАН ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ У ПРОЕКЦІЇ ЄВРОМАЙДАНУ.....	385
Н. П. Костюк, ст. викладач Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ОСНОВНІ РИСИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ.....	393
І. О. Котик, к.психол.н. А.О. Кухарчук, здобувач освітнього ступеня «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ НАДІЙНИХ УПРАВЛІНЦІВ.....	400
Г.М. Красніцька, к. і. н. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ОСОБЛИВОСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	409
Л.Б. Мартинова, к.філол.н. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ФАКТОРИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	415
О.Л. Маскевич, ст. викладач Ю.О. Дербіна, здобувач освітнього ступеню «бакалавр» Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКОЇ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї : РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ.....	424
Л.П. Морозова, д.філос.н., Т.І. Павлюк, к.е.н. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРА ТУРИЗМУ.....	433

ФАКТОРИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті розглянуті питання пов'язані із конкурентоспроможністю регіонів України, виявлені сильні сторони конкурентоспроможності і найбільші перешкоди для ведення бізнесу в Україні

Ключові слова: конкурентоспроможність, глобалізація, економіка, рейтинг, ринок, ефективність, стратегія.

Постановка проблеми. Необхідність підвищення конкурентоспроможності регіонів обумовлена тим, що конкурентоспроможність національної економіки переважно визначається конкурентоспроможністю регіональних економік та їх взаємодією, тому проблема підвищення конкурентоспроможності регіону є головною задачею державних і місцевих органів виконавчої влади, що зумовлює необхідність підвищення ефективності управління регіоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним питанням підвищення конкурентоспроможності об'єктів управління присвячені дослідження зарубіжних та вітчизняних учених: М. Портера, Ж.-Ж. Ламбена, І. Ансоффа, Р. Саймона, О. Віханського, Р.А. Фатхутдінова. Окремі питання управління конкурентоспроможністю розглядаються в працях з регіонального розвитку, зокрема в роботах Л. Абалкіна, З. Глазьєва, які зробили значний внесок у розробку основоположних проблем підвищення конкурентоспроможності підприємств, регіонів, національної економіки. Разом з тим виникає необхідність у розробці механізму підвищення конкурентоспроможності окремих регіонів, особливо в умовах фінансово-економічної кризи.

Мета дослідження - визначення факторів, що впливають на конкурентоспроможність регіонів, а також напрямків її підвищення.

Конкурентоспроможність країни означає певний рівень її продуктивності, який визначає відповідний рівень добробуту населення, прибутків від інвестицій, характеризує потенціал зростання економіки у довгостроковій перспективі. У свою чергу, конкурентоспроможність формується під впливом низки економічних, політичних і структурних чинників, які визначають умови ведення бізнесу в країні. Результати відповідного дослідження Всесвітнього економічного форуму дозволяють виявити перешкоди на шляху підвищення конкурентоспроможності з метою вироблення керівниками бізнесу та політичними лідерами країн ефективних стратегій для їх подолання і забезпечення сталого зростання.

Україна посіла 76-те місце у світовому рейтингу конкурентоспроможності, піднявшись на вісім сходинок. Про це йдеться у доповіді «Глобальна конкурентоспроможність 2014-2015», який щороку публікує Світовий економічний форум (Давос, Швейцарія) [6].

Рейтинг охоплює 144 країни. Деякі в ньому відсутні, наприклад - Білорусь.

Перше і друге місця в рейтингу зберегли Швейцарія та Сінгапур. За рік їхні позиції не змінилися. Трійку замкнули США, які рік тому займали п'яте місце.

До топ-10 країн із найкращою конкуренцією увійшли п'ять членів ЄС: Фінляндія (4-те місце), Німеччина (5), Нідерланди (8), Велика Британія (9) та Швеція (10). Компанію ним склали Японія (6) та Гонконг (7) [7].

Ключовою проблемою регіонального розвитку є значні диспропорції соціально-економічного стану регіонів, низька конкурентоспроможність та інвестиційно-інноваційна діяльність. Господарство деяких регіонів сьогодні базується на одній - двох галузях, підприємства яких є сировинними або виробляють проміжну та низькотехнологічну продукцію. Знижується конкурентоспроможність окремих регіонів на зовнішньому ринку: питома вага майже половини областей в загальноукраїнському експорті не перевищує одного відсотка.

Конкурентоспроможність регіонів розглядаємо як потенційні можливості вести конкуренцію, а конкурентну перевагу - як наявність певних вищих

характеристик регіону в порівнянні з іншими. Конкуреноспроможність регіонів характеризується міжрегіональними відмінностями за рівнем інноваційного розвитку, надходженнями прямих іноземних інвестицій, розвитком малого та середнього підприємництва, розвитком інфраструктури, наявністю кваліфікованих кадрів, рівнем продуктивності праці та зайнятості.

Предметом конкуренції між регіональними суб'єктами можуть стати державні програми і проекти, що пов'язані з розміщенням продуктивних сил, а також з вирішенням соціальних проблем. При постійному дефіциті ресурсів претендувати на участь у реалізації таких програм і проектів зможуть лише ті регіони, у яких найвищий рівень надійності конкурентних позицій.

Стабільний розвиток регіональної економіки в умовах ринку стає реальним за наявності надійних конкурентних позицій. Принцип економічної самостійності регіональних суб'єктів країни вносить істотні корективи в їхнє фінансово-економічне становище. Стабільність розвитку регіональної економіки безпосередньо залежить від наявності відповідного соціально-економічного, науково-технічного та кадрового потенціалу. Ці чинники визначають привабливість регіону для розміщення нових, реконструкції існуючих виробництв і тим самим для створення нових робочих місць. У свою чергу, зростання чисельності працюючих визначає соціально-економічний добробут населення та поліпшення фінансово-бюджетного становища в регіоні.

Надходження капіталу до того чи іншого регіону визначається його конкурентними можливостями і перспективами їх нарощування. Підприємницький капітал спрямовується в ті регіони і сфери діяльності, де можна розмістити конкурентоспроможні виробництва та організувати прибутковий бізнес. Регіони значно відрізняються можливостями в залученні інвестицій. Так, іноземні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, з розвинутою інфраструктурою, з наявністю кваліфікованих трудових ресурсів.

Конкуреносдатність регіону залежить від здатності впроваджувати інновації, модернізувати виробничі й технологічні процеси, пристосовуючись до мінливих умов навколишнього середовища. У сучасних умовах конкурентне

економічне становище суб'єктів регіональної економіки визначається їхньою здатністю здійснювати господарську діяльність у ринковому середовищі на умовах самостійності та самофінансування. Це принципово нове явище глибоко пронизує всі сфери діяльності підприємств і організацій, їхню конкурентоспроможність можна визначити як потенційну можливість займати відповідну нішу на ринку товарів та послуг, що забезпечують суб'єкту ринкових відносин стійке фінансове та економічне становище.

При оцінюванні конкурентних позицій регіонів враховується рівень економічного розвитку суб'єктів регіональної економіки. Експертна оцінка може ґрунтуватися на 10-бальній системі. Досягти 10-бальної оцінки практично нереально, але розрив може бути зменшений за рахунок удосконалення конкурентних позицій завдяки докорінній структурній переорієнтації економіки регіонів, поліпшенню транспортної системи, зниженню екологічної, енергетичної та соціальної напруженості, фінансовому оздоровленню міжвиробничих зв'язків, а також формуванню ринкової та виробничої інфраструктури, створенню відповідного науково-інформаційного середовища.

Для оцінювання та аналізу конкурентних позицій регіонів як суб'єктів держави доцільно виходити з таких критеріїв:

- кожна конкурентна позиція має сприяти підвищенню привабливості регіону для формування системи регіональних ринків;

- усі конкурентні позиції пов'язані між собою і взаємодіють. Це створює економічну зацікавленість суб'єктів ринку в розвитку конкурентного середовища на території тих регіонів, у яких найбільш надійні та стійкі конкурентні позиції;

- конкурентні позиції регіону динамічні та змінюються під впливом активної структурної політики; посиленого оновлення виробничого, науково-технічного і ресурсного потенціалу; розвитку виробничої та ринкової інфраструктури; здійснення активної інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності;

- конкурентні позиції в кожному регіоні розвивалися неоднаково під впливом багаторічної політики регіонального розвитку відповідно до централізовано-розподільчої системи ведення господарства. У результаті вони не адекватні вимогам розвиненої ринкової економіки, і кожній позиції притаманний свій рівень зрілості та активності.

Поряд з конкурентними можливостями у кожному регіоні є обмеження і негативні чинники. Вони здатні знизити результативність реалізації сприятливих конкурентних можливостей, а також ускладнюють використання соціально-економічного потенціалу в інтересах розвитку ринкових відносин у регіоні. До таких обмежень і негативних чинників можна віднести:

- екстремальні умови виробництва і життєдіяльності населення;
- слабку екологічну вивченість і науково обгрунтовану підготовку території регіону;
- низький рівень виробництва товарів і послуг та недостатній обсяг виробництва продуктів сільського господарства;
- віддаленість від економічно розвинених регіонів країни, відсутність розвиненої транспортної системи;
- низьку якість продукції та послуг, що різко знижують їхню конкурентоспроможність;
- високе економічне напруження, що породжує серйозні обмеження в розміщенні та регіональному розвитку продуктивних сил;
- недостатній розвиток виробничої та соціальної інфраструктури як стримуюча обставина для інвестування і створення нових робочих місць.

Перелічені обмеження і негативні чинники впливають на використання можливостей регіону. Це породжує ситуації, що вимагають еластичних методів управління розвитком регіону.

До найважливіших конкурентних позицій відносяться:

1. Зручне географічне положення і високу транспортну освоєність території регіону, близькість економічно розвинених територій, здатних формувати ринковий простір; наявність зручних транспортно-економічних зв'язків з зарубіжними країнами.

2. Наявність високо економічних природних ресурсів. Важливе значення має рівень геологорозвідувальної та науково-проектної обґрунтованості й підготовки проектів, що пов'язані з формуванням господарських полігонів, спрямованих на промислове і сільськогосподарське використання природних ресурсів. Ефективне комбінування всіх видів ресурсів території дозволяє розробити політику конкурентних переваг розвитку регіону, особливо, якщо територія володіє оригінальними варіантами сполучення ресурсів, яких немає в розпорядженні у конкурентів.

3. Наявність у регіоні розвиненого науково-технічного потенціалу, науково-інформаційного середовища. Під впливом науково-технічного прогресу зменшується питома вага живої праці, з'являються нові виробництва та галузі, послаблюється вплив ряду екстремальних чинників; посилюється комплексність використання природних ресурсів.

4. Інноваційний розвиток. Конкурентоспроможність регіонів залежить від їх можливостей максимального використання інновацій, наявних знань і вмінь, а також створення і використання інновацій на регіональному рівні. Розробка стратегії починається з аналізу і оцінки інноваційного потенціалу регіону.

Інновації забезпечують досягнення наступних цілей конкурентної політики регіону: а) розширення пропозицій на ринку; б) задоволення потреб клієнтів; в) ріст якості продуктів і послуг підприємства; г) досягнення високої продуктивності, реалізації стратегічних планів; д) формування кадрового складу високої кваліфікації [1].

5. Збалансована бюджетно-фінансова система як необхідна умова економічної самостійності та кредитоспроможності регіону. Економічна самостійність є дійовою конкурентною позицією, коли стає можливо приймати рішення з важливих питань соціально-економічного розвитку без складної процедури узгодження з вищими органами управління - згідно з визначеним для цієї території пріоритетним напрямом розвитку. Соціально-економічна привабливість регіону зростає за наявності надійного джерела формування місцевого бюджету і чіткого економічно-правового механізму регулювання фінансових взаємовідносин між суб'єктами ринку.

6. Наявність в регіоні стабільної податкової системи, чітких правил ліцензування і надійних гарантій для підприємницької та інвестиційної діяльності. Кожний інвестор і підприємець повинен знати, в якому соціально-економічному середовищі йому доведеться вести діяльність. Привабливість регіону багато в чому залежить від існуючої пільгової системи податків, а також від наявності гарантій, що зводять до мінімуму негативні наслідки економічного ризику. Ця конкурентна позиція регіону має важливе значення для залучення як вітчизняного, так і зарубіжного капіталу в інтересах розвитку та територіальної організації продуктивних сил [7].

7. Наявність сучасної ринкової інфраструктури і кадрів, що володіють знаннями, достатніми для організації ефективності маркетингової, фінансово-кредитної та біржової діяльності.

Ринкова інфраструктура має включати розгалужену мережу різних структур, що обслуговують потреби суб'єктів ринкової економіки, зокрема посередницькі, торгові й збутові організації, фінансово-кредитні організації, об'єкти матеріально-технічної бази, об'єкти, що забезпечують інформаційне забезпечення і правове обслуговування. Успіх підприємництва залежить від узгоджених виробничо-комерційних зв'язків та їхнього фінансово-кредитного і маркетингового супроводження.

8. Сприятлива екологічна ситуація, що робить регіон привабливим для розміщення нових робочих місць і для проживання населення. Більша частина території України характеризується критичною екологічною ситуацією. Це потребує особливого підходу до відбору найбільш екологічно безпечних технологій, а також використання спеціальної техніки. Будь-яка економія на природоохоронних заходах призводить до значних втрат і знижує надійність конкурентних позицій регіону.

9. Наявність у регіоні надійного зовнішньоекономічного потенціалу, під яким розуміють можливість активної участі в світогосподарських зв'язках. Розвиток прикордонних територій, трансграничне співробітництво є важливим елементом Державної стратегії регіонального розвитку України.

Всі області України мають угоди про співпрацю з сусідніми територіями суміжних країн, більшість областей має також угоди про співпрацю з регіональними органами влади багатьох держав світу. Перетворення регіонів на активних суб'єктів економічних відносин висуває нові вимоги щодо зміцнення економічного потенціалу регіонів, забезпечення їх конкурентоспроможності на внутрішніх і міжнародних ринках.

10. Розвиненість економічної інфраструктури і визначені напрями її реформування. Ця конкурентна позиція впливає на становище регіону в міжрегіональних і міжнародних торговельно-економічних відносинах. Економічна структура регіону визначає місткість внутрішнього ринку й основні напрями ввезення та вивезення товарів і послуг.

11. Економіка багатьох регіонів значною мірою залежить від ефективності функціонування декількох крупних підприємств. Це ті точки росту, які тягнуть за собою й інші галузі. Розвиток регіону може бути забезпечений також за рахунок переходу до промислових кластерів - замкнених технологічних й економічних циклів, де будуть виробники, дистриб'ютори, консалтингові фірми, фінансові установи, сертифікаційні органи тощо.

12. Розвиток туризму та рекреації. Розвиток сфери туризму має важливе значення для диверсифікації економічної діяльності.

Розвиток туризму, зокрема сільського, може бути вагомим чинником зростання рівня зайнятості населення, особливо у сільській місцевості.

Висновки. Високий рівень конкурентоспроможності регіонів країни може бути забезпечений насамперед шляхом підвищення конкурентоспроможності державного управління, конкурентоспроможності галузей, підприємств, товарів і бізнесу в цілому, а також конкурентоспроможності людського капіталу. У сучасній економічній ситуації конкурентна боротьба все більше переміщається у бік засвоєння знань, інновацій, що багато в чому визначає зростання ролі державних місцевих органів управління. Вони мають виступати як каталізатор нового, мотивувати та навіть підштовхувати підприємства до підвищення своїх прагнень і руху до вищих рівнів конкуренції. Політика цих органів управління

— створення умов і середовища, в яких підприємства можуть досягати конкурентних переваг. При цьому великого значення набуває розробка під егідою держави програм підвищення конкурентоспроможності регіонів. Визначальним у системі підвищення конкурентоспроможності всіх об'єктів і на всіх рівнях управління є забезпечення конкурентоспроможності людського капіталу, вітчизняної освіти, всіх працівників і, перш за все, конкурентоспроможності керівників та фахівців.

Список використаних джерел:

1. Управління інноваціями [Текст] / за ред А.І. Сухорукова. – К., 2003. - 206 с.
2. The Global Competitiveness Report 2013–2014. World Economic Forum within the framework of the Centre for Global Competitiveness and Performance, January 2014.
3. Кривуц, Ю.М. Інвестиційна привабливість України: переваги й недоліки. [Текст]: / Ю.М. Кривуц, Д.А. Трушкіна // Вісник МСУ. Серія "Економічні науки". - т.VII. - №1. - 2004. - С.29-31.
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року. [Текст]: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р.
5. Про стимулювання розвитку регіонів [Текст]: Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2850-IV.// "Урядовий кур'єр". – 12 жовтня 2005 р. - № 1. – С. 16-18.
6. Україна піднялася на 76-те місце в світовому рейтингу конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. Офіційний сайт газети «Європейська правда». - Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2014/09/3/7025625/>
7. Юрченко, С.О. Тенденції розвитку інвестиційної діяльності в Україні [Текст]: / С.О. Юрченко, А.Е. Юрченко // Вісник МСУ. Серія "Економічні науки". - т.VII. - №1. - 2004. - С.73-75.